

دو فصلنامه پژوهشنامه حقوق خصوصی عدالت

سال پنجم، شماره ۱۰، پاییز و زمستان ۱۳۹۷

تحولات اتاق بازرگانی بین‌المللی و توسعه حقوق تجارت بین‌الملل در ایران

خلف کریمی پور^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۷/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۸/۰۲

چکیده:

از قرن هفدهم استفاده از عبارات اختصاری از قبیل «اف.او.بی»، «سی.اند.اف» یا «سی.آی.اف» در حمل و نقل دریایی رایج بود. تجار و متصدیان حمل و نقل از این عبارات اختصاری استفاده می‌کردند تا میزان تعهدات خود را مشخص و زمان انتقال مخاطرات مبیع از بایع به مشتری را معین نمایند. فروشندگان نمی‌خواستند که خطرات کالا در سرزمین خریدار را تقبل نمایند و متقابلاً خریداران نیز تمایل نداشتند که مخاطرات کالا را در سرزمین فروشنده بپذیرند. به این جهت استفاده از اصطلاحات تجاری C&F FOB و CIF که بر اساس آن انتقال ضمانت نقص کالا در زمان عبور کالا از نرده کشتی از فروشنده به خریدار منتقل می‌شد بسیار رایج گردید. خطرات وارده به کالا در زمان حمل به عهده خریدار بود و چنانچه مقرر بود که این خطرات توسط بایع منقول شود از اصطلاحات EX-SHIP و EX-QUAU استفاده می‌کردند (Ramberg, Jan, 'Incoterms 1980). برخی از کشورها برای ایجاد وحدت در قلمرو حاکمیت ملی خود نسبت به تدوین این عبارات اختصاری و تفسیر آنها اقدام کردند و از طریق وضع قانون، مفاد آنها را تعیین نمودند. به عنوان نمونه قانون «تفاسیر تجارت خارجی امریکا»^۲ مصوب ۱۹۴۱ نسبت به تفسیر این عبارات اختصاری اقدام کرده است.

کلمات کلیدی: اتاق بازرگانی، تجارت بین‌الملل، حمل و نقل دریایی، اینکوترمز

۱. دانشجوی دکتری، حقوق خصوصی، دانشگاه عدالت، تهران، ایران، fdt_co@yahoo.com

2 American foreign trade definitions

مبحث اول: همکاری‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی با سازمان ملل متحد (UN) و نهادهای بین‌المللی

سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ تأسیس شد. این سازمان که متعاقب جنگ جهانی دوم شکل گرفت بزرگترین دغدغه‌اش حفظ صلح امنیت بین‌المللی و ایجاد نظم در جهان است. اقدامات این سازمان حوزه وسیعی را به خود اختصاص داده است. ارکان شش‌گانه این سازمان عظیم هر یک در جهت ایجاد نظم فعالیت‌های گسترده‌ای را انجام داده‌اند. این سازمان توسعه تجارت بین‌الملل و محیط زیست را از بدو تأسیس در چارچوب منشور ملل متحد سرلوحه اقدامات خود قرار داده است. تعامل اتاق بازرگانی بین‌المللی با سازمان ملل متحد و کارگزاری‌های تخصصی آن رویکرد نوینی است که در جهت نظم بخشیدن به تجارت بین‌الملل صورت گرفته است. اتاق بازرگانی بین‌المللی جزو سازمانهای ابتدایی بود که در اکتبر ۱۹۴۶ بالاترین سطح مشورتی در سازمان ملل به آن داده شد. دلیل اعطای این موقعیت به اتاق بازرگانی بین‌المللی، حوزه فعالیت گسترده این سازمان است بطوریکه تمام بخش‌های صنعتی از شرکتهای چند ملیتی بزرگ تا شرکتهای کوچک و متوسط را تحت حمایت قرار می‌دهد.^۱

گفتار اول: برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد (UNEP)

همکاری اتاق بازرگانی بین‌المللی با UNEP از زمان کنفرانس سازمان ملل در مورد محیط زیست انسانی در سال ۱۹۷۲ در استکهلم آغاز شد، این زمانی بود که طرح ایجاد یک نهاد تخصصی برای فعالیت در مورد محیط زیست در سازمان ملل متحد به وجود آمد. اتاق بازرگانی بین‌المللی به همکاری تنگاتنگ خود با UNEP ادامه داد و در عین حال که نقطه نظرات بازرگانی خود را ارائه می‌دهد، در جلسات سالانه‌ای که در شورای دولتی سازمان ملل با حضور انجمن‌های صنعتی تشکیل می‌شوند شرکت می‌کند. همچنین برای بررسی پیشرفت در مورد منشور بازرگانی توسعه پایدار یک جلسه عالی‌رتبه نیز ترتیب داده می‌شود که در آن رییس اتاق بازرگانی بین‌المللی و مدیر اجرایی برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد حضور دارند. براساس دستورالعمل‌های این جلسه، سازمان اتاق بازرگانی بین‌المللی و UNEP یک مجموعه تربیتی برای سیستم مدیریت زیست محیطی تهیه

کرده‌اند که مجموعه تربیتی مذکور به پنج زبان زنده دنیا ترجمه و در سال گذشته در کشورهای همچون چین و هند در قالب هشت سمینار اجرایی شده‌اند.

گفتار دوم: برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP)

در سال ۱۹۹۲ اتاق بازرگانی بین‌المللی یک تفاهم نامه همکاری با شبکه‌های جهانی توسعه ملل متحد امضاء کرد. بر اساس مفاد موافقت‌نامه مذکور دو نوع فعالیت در حال اجرا است. ۱- توانمند ساختن اتاقهای بازرگانی در اقتصادهای نو ظهور جهت حمایت از توسعه بخش خصوصی در این کشورها و ۲- همسان‌سازی گسترش مجموعه‌های آموزشی و تربیتی براساس مجموعه ICC/UNEP/FIDIC.

گفتار سوم: کمیسیون ملل متحد در مورد توسعه پایدار (UNCSD)

برای فراهم ساختن نهاد لازم جهت کار کنفرانس سازمان ملل درباره محیط زیست و توسعه، اتاق بازرگانی بین‌المللی دو ملاقات صنعتی ترتیب داده است: اولین ملاقات در سال ۱۹۸۴ به WICEM(I) و دومین ملاقات در سال ۱۹۹۱ به WICEM(II) (سال تهیه منشور بازرگانی برای توسعه پایدار)، مربوط می‌گردد.

امروز بیش از ۲۰۰۰ انجمن صنعتی و شرکت از این منشور حمایت می‌کنند. اتاق بازرگانی بین‌المللی با توجه به موقعیتهای خود در دو ملاقات WICEM(I) و WICEM(II) که در بالا ذکر شد، به بیان دیدگاههای صنعتی خود در تمام ملاقاتهای دولتی پرداخت که نتیجه آنها گسترش و تعمیم قطعنامه ۲۱ در طی دو سال مذاکره و قبل از اجلاس ریو بود. در این اجلاس، اتاق بازرگانی بین‌المللی با مشارکت بیش از ۴۰۰ نماینده صنعتی، اساس و پایه‌های ایجاد یک دفتر صنعتی را بنا نهاد. این سازمان از زمان اجلاس ریو تاکنون، برای پنج جلسه CSD که نهایتاً به نشست ویژه شورای عمومی جهت بازنگری پیشرفت کاری از زمان اجلاس ریو منجر گردید اطلاعات صنعتی فراهم کرده است. همچنین اتاق بازرگانی بین‌المللی طی جلسات و ملاقاتهای طولانی ۲ تا ۳

هفته‌ای با ارائه مباحثات نظری، مقالات تحقیقی و سازماندهی وقایع جانبی، حضور فعالی در این زمینه داشته است^۱.

گفتار چهارم: سازمان خوار و بار جهانی (FAO)

در حالی که اتاق بازرگانی بین‌المللی حضور انجمنهای صنعتی و شرکتها را در بعضی اجلاس فراهم می‌کرد، سازمان تجارت جهانی به سرعت بخشیدن فعالیت مشترک با سازمان خوار و بار جهانی از طریق نمایندگان خود در کل زنجیره تولید غذایی از بذر، کود شیمیائی، کشاورزان تا تولید کنندگان و توزیع‌کنندگان مواد غذایی، ادامه می‌دهد.

سازمان بازرگانی جهانی در اجلاس رؤسای دولتی دنور (DENVER) در ۱۷ ژوئن ۱۹۹۷ در شهر پاریس بر لزوم انجام هر چه سریعتر مذاکرات بین‌المللی در مورد خدمات مالی و اجرای یک تفاهم نامه چند جانبه با موضوع سرمایه‌گذاری برای تعالی رشد اقتصادی و فراهم آوردن شغل تأکید کرد.

اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC) تأکید داشت که بخش بازرگانی و دولت‌ها باید در توصیف و بازشکافی منافع جهانی شدن که در افکار عموم مردم غالباً به عنوان یک عامل تهدید کننده و خطرناک مطرح است، فعالیت بیشتری انجام دهند. "جهانی شدن نیرویی قوی برای بالا بردن سطح زندگی مردم در تمام دنیا است و فرصتهای بی‌شمار و جدیدی برای میلیاردها نفر فراهم می‌سازد". اتاق بازرگانی بین‌المللی در بیانیه‌ای که به نخست‌وزیران و رؤسای جمهور شرکت کننده در اجلاس سران دنور (۲۰ تا ۲۲ ژوئن) ارائه داد، طرحتی برای آزادسازی بیشتر تجارت و سرمایه‌گذاری تقدیم می‌کند.

این سازمان که به عنوان یک سخنگوی مهم جامعه بازرگانی ۱۳۰ کشور ارائه خدمات می‌کند، به دلیل نقش هدایت کننده آنها در به حصول رسیدن تفاهم نامه‌های سازمان تجارت جهانی در مورد موضوع آزادسازی تجاری در بخش ارتباطات مخابراتی پایه و حذف کردن تعرفه‌های گمرکی

محصولات فن آوری اطلاعاتی، نسبت به کشورهای صنعتی و پیشرفته اصلی در اجلاس سران دنور تأکید کرد^۱.

از نظر اتاق بازرگانی بین‌المللی، در زمینه خدمات مالی که بخش مورد علاقه بسیار زیاد بازرگانان در تمام دنیا است، نیاز به نقش هدایتگر مشابهی احساس می‌شود. هدف این فعالیت با لیستی در راستای "ایجاد یک تفاهم نامه چند جانبه واقعی و جامع برای بهبود مداوم کیفی و کمی تعهدات و الزامات تصمیم‌گیری باشد".

اتاق بازرگانی بین‌المللی همچنین با سازمان همکاریهای اقتصادی و توسعه (OECD) درباره موافقت‌نامه سرمایه‌گذاری چند جانبه (MAI) همکاری دارد.

هدف اتاق بازرگانی بر این دیدگاه بنا نهاده شده که جامعه بازرگانی برای برخی از دست اندرکاران سرمایه‌گذاری همچون حمایت و پاداش مالکیت معنوی، واگذاری آزادی در سازماندهی قالب‌های سرمایه و همکاری‌های محلی، عدم تعهدات و الزامات اجرایی و یک سیاست بر اساس رقابت که تبعیضی علیه سرمایه‌گذاران خارجی قائل نشود، اهمیت زیادی قائل است^۲.

اتاق بازرگانی بین‌المللی از سران دولتهای عضو خواست تا به ساز و کار قدرتمند تسویه کشمکش‌های چند جانبه سازمان تجارت جهانی که به اعتقاد آنها برای بالا بردن اعتبار و توانایی سازمان WTO از اهمیت خاصی برخوردار است، احترام بگذارند.

اتاق بازرگانی بین‌المللی بر این باور است که "این ساز و کار تا زمانی که اعضای شاخص WTO همچنان متعهد به مجازاتهای تجاری یک سویه و استفاده از قوانین ملی فرامرزی (در حل خصومت‌های بین‌المللی) هستند، در معرض آسیب می‌باشد".

اتاق بازرگانی برای هموار نمودن جریان عملکرد جهانی شدن که ضرورت بسیاری دارد، از دولتها و بازرگانان می‌خواهد برای برنامه‌ریزی قوانین چند جانبه بازارها در سراسر دنیا همکاری نزدیکتری با همدیگر داشته باشند. از نظر اتاق بازرگانی بین‌المللی جهانی شدن واقعه‌ای است که در آن جامعه بازرگانی نقش جلوبرنده دارد و بازرگانی در حال حاضر به عنوان یک سهیم و همکار طبیعی، دولتها را در انجام این امر یاری می‌کند^۲.

1 - www.UN.org

2 - www.UN.org

در حالی که تنها نماینده جامعه بازرگانی و بخش خصوصی اتاق بازرگانی بین‌المللی است از سوی دیگر این سازمان سخنگوی تمام شرکتهایی است که به فعالیت در بخشهای مختلف اقتصادی و تمام سطوح مشغولند.

با توجه به ارتباطات نزدیک و دیرینه اتاق بازرگانی با سازمان ملل متحد، سازمان (GATT)WTO و دیگر سازمان‌های عمده بین‌دولتی، این اتاق جایگاه بی‌نظیری جهت انتقال نقطه نظرات و امور بازرگانی به محتوای تصمیم‌گیری‌های دنیای امروز دارد.

اتاق بازرگانی بین‌المللی در پی آن است که بعنوان شریک برتر گفتگوها و مذاکرات از طرف جامعه بازرگانی جهانی، موقعیت خود را در مجامع بین‌المللی تقویت کند و این امر تا جایی است که بعنوان سازمان بازرگانی جهانی مدعی است که در این مسیر پیش‌تاز است.

مبحث دوم: تحولات ایجاد شده در اتاق بازرگانی همسو با جهانی شدن بیشتر تلاش گردانندگان اتاق بازرگانی بین‌المللی بر این است تا اداره امور این سازمان را به سمت اداره یک سازمان قابل تساهل گسیل دهند و قالب تصمیم‌گیری آن را به فرمی درآوردند که سازمان اتاق بازرگانی بین‌المللی بتواند با دنیایی که به شدت در حال تغییر است، در مسیر جهانی شدن وفق یابد (پگاه، محمود جعفری، ۱۳۸۶، ص ۴۲).

اتاق بازرگانی بین‌المللی اصلاحات وسیعی را طی سالهای اخیر به شکل ذیل انجام داده است:

۱- استحکام وظیفه رهبری اتاق بازرگانی بین‌المللی در دنیا در زمینه‌های شیوه‌های سرمایه‌گذاری و سیاست‌های حمایتی، تجارت بین‌المللی، نگارش قوانین تجاری و حل اختلافات بازرگانی.

۲- امکان حضور بیشتر در زمینه‌های اقتصادی نوظهور همچون آسیا با توانمند کردن خدمات دآوری اتاق بازرگانی بین‌المللی و غلبه بر فشارهای فزاینده رقابتی.

۳- حمایت از یک شبکه جهانی تشکیل شده از انجمن‌های ملی توانمند در راستای انعکاس قدرت و توانایی اقتصادی رو به رشد سایر مناطق جهان (غیر از آمریکای شمالی و اروپای غربی) که بتواند همراه با نیازهای زمان پیش رود.

۴- دسترسی بیشتر به بنگاه‌های کوچک و متوسط که تحت تأثیر تغییرات جهانی شدن قرار گرفته‌اند با استفاده بهتر و مناسب‌تر از شبکه اتاق‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی، از طریق سازمان اتاق‌های بازرگانی جهان (WCF).

۵- فراهم کردن ارتباط نزدیک‌تر اتاق بازرگانی بین‌المللی با همه اعضا و غیر اعضا شامل اتاق‌های بازرگانی، سازمان‌های کسب و کار و شرکت‌ها.

۶- اشاعه فعالیت‌های فراگیر جهت مشهود شدن نقش اتاق بازرگانی بین‌المللی، شناسایی و استحکام اتاق بازرگانی بین‌المللی به عنوان تنها نماینده کسب و کار خصوصی در دنیا در بین سازمان‌های دولتی و غیر دولتی.

در بخش دیگری از این راهبرد آمده است: تأیید و اصلاح دوباره بنیادنامه اتاق بازرگانی بین‌المللی که بر طبق مأموریت اصلی آن از دیرباز "به عنوان توسعه تجارت و سرمایه‌گذاری در بین مرزها" بوده است و نهایتاً تمامی فعالیت‌های اتاق بازرگانی بین‌المللی به سوی این هدف عالی هدایت شود.

اتاق بازرگانی بین‌المللی در سطح جهانی از مقبولیت خاصی برخوردار بوده است؛ از دلایل این مقبولیت علاوه بر حضور اتاق بازرگانی بین‌المللی در ۱۳۰ کشور جهان و مؤسسات بازرگانی، می‌توان به پاسخگو بودن و دفاعی که اتاق بازرگانی بین‌المللی از تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌المللی آزاد و نظام اقتصادی بازار انجام می‌دهد، اشاره کرد. به جرأت می‌توان گفت که اتاق بازرگانی بین‌المللی از سال‌های پیش از تجارت آزاد دفاع می‌کرده است (پگاه، محمود جعفری، ۱۳۸۶، ص ۴۳).

موقعیت مشورتی و مشاوره‌ای که این سازمان با سازمان‌های غیردولتی دارد، با ارزش‌ترین امتیاز اتاق بازرگانی بین‌المللی محسوب می‌شود، تجربه‌ای دیرپای که در تجارت و تأثیر آن در مشاوره غیر دولتی مثمر ثمر و تاثیرگذار بوده است. دست یافتن به نقطه نظرات جدید با استفاده و بهره‌گیری از تجارتهای قبلی، مهم‌ترین اولویت اتاق بازرگانی بین‌المللی به حساب می‌آید.

در زمینه تغییرات جوی، اتاق بازرگانی بین‌المللی بر این باور است که کشورهای قدرتمند به تنهایی قادر به حل چالش‌ها و مشکلات جهانی نیستند بطوریکه تأثیر بزرگ اتاق بازرگانی بین‌المللی و حضور آن در کنفرانس بالی که در زمینه تغییرات جوی و شرایط طبیعی برگزار شده بود، نمایانگر قدرت اتاق بازرگانی بین‌المللی است.

در بازارهای غیر دولتی (بخش خصوصی)، اتاق بازرگانی بین‌المللی همکاری چندجانبه خود را، افزایش خواهد داد. این حضور در بخش خصوصی، از اولویتهای اصلی اتاق بازرگانی بین‌المللی خواهد بود که در پیشبرد این پیشرفت برای کشورهای در حال رشد و توسعه تلاش نماید.

اتاق بازرگانی بین‌المللی اعتقاد دارد که تلاش برای نیل به اقتصاد آزاد جهانی و نظام بازار هنوز به پایان نرسیده است، بنابراین هر نسلی باید از درس‌های گذشته تجربه بیاموزد همانطوری که در تاریخ آمده است. با توجه به این امر که بنیان‌گذاران و پایه‌گذاران اتاق بازرگانی بین‌المللی برای تحکیم روابط تجاری در میان ملت‌های جهان تلاش فراوانی جهت بهینه کردن وضعیت تجارت، بالا بردن سطح زندگی در دنیا و داشتن صلح و امنیت انجام داده‌اند لذا اتاق بازرگانی بین‌المللی نیز در این بین ثابت قدم خواهد بود.

حضور قدرتمند اتاق بازرگانی بین‌المللی در آسیا که بازارهای گسترده و در حال رشد آن محرک خوبی برای بازرگانی در سراسر دنیا می‌باشد، بسیار حیاتی است. به طوریکه در تمام سطوح سازمان، عواملی از بازرگانی آسیا وجود دارد (احمدی، اکبر، ۱۳۷۶، ص ۶۹).

اتاق بازرگانی بین‌المللی هنگ‌کنگ را به عنوان دفتر منطقه‌ای خود انتخاب کرده است، معیار اعتماد بازرگانی جهانی به آینده این شهر پس از اعاده آن به چین می‌باشد. این شهر همچنان به عنوان یکی از مراکز مالی و بازرگانی پیشرو در سطح جهان باقی خواهد ماند."

از آنجاییکه دیوان داوری بین‌المللی ICC پیشگام‌ترین نهاد جهانی برای طرح منازعات بازرگانی بین‌المللی از طریق داوری است. استفاده گسترده‌تر از شرط داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی در قراردادهای بین‌المللی منطقه آسیا را گامی در جهت کمک به شرکتهای منطقه برای گسترش مبادلات بازرگانی محسوب می‌شود. "استفاده بیشتر از شرکتهای آسیایی از داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی و تکیه بر آن برای حل منازعات، موجب اطمینان شرکتهای خارجی موجود در منطقه برای یافتن شرکای جدید می‌گردد".

وظیفه مهم دیگر اتاق آشنا ساختن بازرگانان آسیایی با مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی در امر تجارت بویژه اصطلاحات اینکوترمز تعریف‌های استاندارد نظیر (CRF, FOB) و اصول و مقررات متحد الشکل اعتبارات اسنادی است که توسط بانک‌های سراسر دنیا در امر تأمین مالی اعمال می‌شود. همچنین این اداره به عنوان مرکزی برای عضویت اتاق بازرگانی بین‌المللی در آسیا

خدمت می‌کند. اتاق بازرگانی بین‌المللی در تمام نشست‌ها و جلسات بین دولت که در مورد موضوعات مهم تجاری، مالی و اقتصادی تصمیم‌گیری می‌شود، اظهارنظر می‌کند. در چند ماه منتهی به ماه دسامبر که کنفرانس سازمان تجارت جهانی در سنگاپور، برگزار شد، یک دستور کار تجاری از طرف اتاق بازرگانی بین‌المللی برای دولت‌های شرکت‌کننده ارائه شد که نکات اصلی آن در متن نهایی کنفرانس لحاظ گردید.

توصیه‌های دقیق اتاق بازرگانی بین‌المللی در مورد مسائل بحث‌انگیز تجاری و استانداردهای کاری توسط وزیران کشورهای مختلف به کار گرفته می‌شود. آن‌ها حمایت از استانداردهای اصلی کاری را تصدیق کردند اما استفاده از این استانداردها برای اهداف حمایتی را نپذیرفتند. وزرای شرکت‌کننده در کنفرانس طبق توصیه اتاق بازرگانی بین‌المللی اعلام کردند که سازمان بین‌المللی کار صلاحیت برخورد این موضوع را دارد.

اتاق بازرگانی بین‌المللی حدود ۷۰۰۰ شرکت و انجمن تجاری عضو در بیش از ۱۳۰ کشور جهان دارد. این سازمان تنها نماینده‌ای است که اظهارنظرهای معتبری از جانب مؤسسات تجاری تمام بخش‌های اقتصادی سراسر دنیا ارائه می‌کند. شخصیت‌های مهم بخش خصوصی و متخصصین تجاری برگزیده از اعضای اتاق بازرگانی بین‌المللی موضع بخش خصوصی را در مورد موضوعات فنی یا مرتبط با بخش خصوصی که دارای اهمیت حیاتی برای تجارت بین‌المللی تعیین می‌کنند. این موضع شامل خدمات مالی، تکنولوژی‌های اطلاعاتی، ارتباطات اخلاق، بازاریابی، محیط زیست، حمل و نقل، حقوق رقابت و مالکیت معنوی است.

در اجلاس شورای جهانی اتاق بازرگانی بین‌المللی درخصوص چگونگی شکل‌گیری کمیسیون انرژی و محیط زیست و فعالیت‌های آن بحث شد و از کلیه کمیته‌های ملی درخواست شد تا در این کمیسیون حضور فعال‌تری داشته باشند. در این اجلاس رابطه مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان انرژی و استراتژی همکاری‌های بین‌المللی برای تأمین امنیت پایدار آن (در قالب ECT) در کمیسیون انرژی اتاق بازرگانی بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد که مورد استقبال قرار گرفت..

رییس اتاق بازرگانی بین‌المللی گزارشی از ارائه نظرات اتاق بازرگانی بین‌المللی به اجلاس گروه ۸ در آلمان ارائه کرد. در اقدام اخیر، اتاق بازرگانی بین‌المللی خواستار کمک سران کشورهای جهان برای حل مسائل مربوط به مذاکرات چندجانبه در WTO در دور دوحه شده است.

جایگاه حقوقی و قلمرو اینکوترمز

از ابتدا اتاق بازرگانی بین المللی قصد ارائه اینکوترمز را در قالب یک کنوانسیون بین المللی نداشت که با تصویب آن توسط کشورها بخشی از قوانین ملی آنها محسوب شود و اعمال آن به توافق طرفین نیاز نداشته باشد. بر این اساس اینکوترمز به عنوان مقررات اختیاری در دسترس تجار و شرکتهای تجاری قرار گرفته که در صورت تمایل از آن استفاده کنند. طرفین یک قرارداد فروش می‌توانند با ارجاع به یکی از اصطلاحات مذکور در اینکوترمز مقررات مربوط به آن اصطلاح را وارد قرارداد خود کنند مثل اینکه طرفین در قرارداد خنثی قید کنند که فروش به صورت FOB مطابق با مقررات اینکوترمز ۲۰۰۰ است. در این صورت مقرراتی که در کتابچه اینکوترمز ۲۰۰۰ اصطلاح تجاری FOB را تفسیر کرده است بخشی از قرارداد طرفین را تشکیل داده و به استناد اصل آزادی قراردادی و اصل وفاداری به عقود و قراردادهای بین طرفین الزام آور می‌باشد.

از آنجا که هر نسخه از اینکوترمز با نسخه‌های قبلی آن تفاوت‌هایی دارد این نکته حائز اهمیت است که طرفین قرارداد به صراحت مشخص کنند که کدام نسخه از اینکوترمز بین آنها الزام آور است. چنانچه در قرارداد نسخه دقیق اینکوترمز مشخص نشده باشد این ابهام به وجود می‌آید که کدام نسخه حاکم است. البته در صورتی که مدت زمانی از انتشار یک اینکوترمز گذشته باشد و آن اینکوترمز به قدر کافی شهرت پیدا کرده باشد، در این صورت می‌توان چنین تلقی کرد که طرفین آخرین نسخه را ملاک عمل قرار داده‌اند.

از آنجا که اعتبار و لزوم اینکوترمز از توافق طرفین و به استناد اصل آزادی قراردادی و اصل وفاداری به قراردادهای ناشی می‌شود، طرفین قرارداد می‌توانند مقررات اینکوترمز را به تمایل خود اصلاح کنند و یا تأثیر آن را روی تعهدات خود تعدیل نمایند. زمانی که در قرارداد صراحتاً تعدیل از مقررات اینکوترمز مقرر نمی‌شود، ولی طرفین به اسناد گوناگونی ارجاع می‌دهند که مفاد برخی از این اسناد مغایر مفاد اینکوترمز است، این سؤال جدی حقوقی مطرح می‌شود که کدام یک از این مقررات بر دیگری ترجیح دارد. مثلاً در صورتی که بیع بین المللی کالا بر قراردادی حاکم باشد و طرفین نیز در آن قرارداد به اینکوترمز ارجاع داده باشند و برخی از مفاد کنوانسیون و اینکوترمز با هم تفاوت داشته باشد، این سؤال مطرح می‌شود که کدام مقدم است. در این جا قاضی یا داور باید با در نظر گرفتن کلیه اوضاع و احوال در هر مورد تشخیص دهد که کدام یک از این مقررات بر دیگری

ارجحیت دارد. به عنوان یک قاعده کلی، شرایطی که به طور خاص در یک قرارداد پیش بینی می‌شود، نسبت به شرایط عامی که چایی بوده و یا در قراردادهای گوناگون مورد ارجاع قرار می‌گیرد (مثل شرایط عمومی) ارجحیت دارد.

هر چند اینکوترمز برخی از نکات اساسی قراردادهای بیع بین‌المللی را پوشش داده و استاندارد می‌کند، به هیچ عنوان قلمرو این مقررات شامل کلیه مسائل کلیدی یک قرارداد بیع بین‌المللی مثل موارد نقض قرارداد و ضمانت اجراهای آن نیست. اینکوترمز یک نوع استانداردسازی جزئی است و فقط به آن دسته از مسائل قراردادی ناظر است که با حقوق و تعهدات طرفین در خصوص تحویل و تحول کالا مربوط است. بنابراین هر چند اینکوترمز اهمیت زیادی در قراردادهای بیع بین‌المللی دارد، اما جایگزین سایر شرایط مهمی نیست که باید در قرارداد پیش بینی و مقرر شود. این شرایط مهم معمولاً از طریق گنجاندن شرایط عمومی و خصوصی در قرارداد تأمین می‌گردد و در صورت سکوت بر اساس قانون حاکم بر قرارداد حل و فصل می‌گردد. پس این تصور اشتباهی است که اینکوترمز ناظر به تمام مسائلی است که طرفین ممکن است مایل باشند آن را در قرارداد فروش خود معین نمایند (INCOTERMS, section 1).

مهم‌ترین مسائلی که توسط اینکوترمز پوشش داده شده است عبارتند از: انتقال مخاطرات و ضمانت کالا از بایع به مشتری، ترتیب حمل و نقل و پرداخت هزینه‌های آن، ترتیب بیمه و پرداخت هزینه‌های آن، اخذ مجوزات صادرات و واردات و پرداخت عوارض و حقوق گمرکی مربوط، بسته بندی و علامت گذاری کالاها، نوع و ماهیت اسنادی که باید تهیه و مبادله شود، انجام بازرسی کالا و صدور گواهی بازرسی، ابلاغ ترتیباتی که توسط یک طرف به طرف دیگر انجام می‌پذیرد.

برخی از دولت‌ها در انتخاب نوع اینکوترمز توسط تجار و شرکتهای تجاری دخالت می‌کنند. این دولت‌ها تمایل دارند که بیشترین ارزش خارجی را در بخش صادرات دریافت کنند و کمترین ارزش خارجی را در بخش واردات پرداخت نمایند. در جهت اجرای این سیاست، در صادرات آن دسته از اصطلاحات اینکوترمز مورد توجه قرار می‌گیرد، مثل CIF، که بیشترین ارزش را نصیب کشور کند و حمل کالا و بیمه آن توسط شرکتهای کشور متبوع صادر کننده انجام گیرد. در حالی که در واردات آن دسته از اصطلاحات اینکوترمز مورد توجه قرار می‌گیرد، مثل FOB، که کمترین تعهد ارزی را برای کشور داشته باشد و حمل کالا و بیمه آن توسط شرکتهای کشور متبوع وارد کننده انجام گیرد. در ایران نیز

تا مدتها بانک مرکزی اجازه نمی‌داد که خرید به صورت CFR (C&F قدیم) یا CIF انجام گیرد، ولی اخیراً اجازه می‌دهد که از این دو اصطلاح نیز استفاده شود، ولی قید می‌کند که بیمه و حمل و نقل با شرکتهای حمل و نقل و بیمه ایرانی انجام پذیرد.

اینکوترمز برای قراردادهای بیع بین المللی کالا تنظیم شده است. بنابراین در صورتی که نوع قرارداد مورد استفاده بیع نباشد، استفاده از اینکوترمز بی مورد می‌باشد. همچنین اینکوترمز برای آن دسته از بیع بین المللی تهیه شده که مبیع یک کالای مادی است. بنابراین اگر مبیع مادی نباشد مثل خرید و فروش نرم افزارها و سهام یا اوراق بهادار، اینکوترمز کاربردی نخواهد داشت. اینکوترمز همچنین به منظور تنظیم بخشی از مسائل قراردادهای بین المللی تهیه شده است. بنابراین اینکوترمز حاوی مقرراتی است که به صادرات و واردات و حمل و نقل در فراسوی مرزها ناظر است. بنابراین، چنانچه در خرید و فروش داخلی مورد استفاده قرار گیرد باید بخشهای مربوط به صادرات و واردات و همچنین بخشهای الف ۲ و ب ۲ آن حذف گردد.

به کارگیری اینکوترمز در قراردادهای مشمول کنوانسیون بیع بین المللی کالا این سؤال را مطرح می‌کند که رابطه اینکوترمز با کنوانسیون چیست؟ اینکوترمز بخش کوچکی از قرارداد را استاندارد می‌کند در صورتی که کنوانسیون دایره بسیار بزرگتری از موضوعات مربوط به بیع را پوشش می‌دهد. کنوانسیون پس از اینکوترمز تهیه شد و بنابراین تهیه کنندگان کنوانسیون تلاش کردند که تا حد ممکن از ورود به موضوعات مربوط به اینکوترمز اجتناب کنند، زیرا اعتقاد داشتند که موضوعات تحت پوشش اینکوترمز نیاز به انعطاف بیشتری دارد که از طریق تجدید نظرهای معمول اتاق بازرگانی بین المللی راحت تر با نیازهای روز هماهنگ می‌شود تا با گنجاندن آنها در کنوانسیون که تغییر آن به سادگی امکان پذیر نمی‌باشد. به جای آن، گروه کاری اتاق بازرگانی بین المللی با آنسیترال همکاری لازم را داشته تا بتواند نسخه‌های جدید اینکوترمز را به تأیید آنسیترال برساند.

در واقع مقررات عمومی مندرج در موارد ۳۱، ۶۷، ۶۸ و ۶۹ کنوانسیون، توسط اینکوترمز معین شده است. تفاوت عمده بین اینکوترمز و کنوانسیون این است که اینکوترمز به طرفین می‌گوید که چه کار کنید و کنوانسیون به طرف می‌گوید که اگر چنین نکنند چه اتفاقی خواهد افتاد، زیرا ضمانت اجرای نقض تعهدات قرارداد اصولاً در اینکوترمز مطرح نشده است (Ramberg, Jan, 2005).

مبحث سوم: نقش اتاق‌های مشترک بازرگانی در روند توسعه روابط تجارت خارجی

یکی از اساسی‌ترین و مشخص‌ترین اهداف گسترش نشست و برخاست‌های تجاری و صنعتی بین کشورهای جهان، تأسیس اتاق‌های مشترک بازرگانی است که اکنون با نظراتی بحق و دقیق توسط اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران، دو برابر شده است. اینچنین اتاق‌ها، می‌توانند با مرکزیت‌گرایی منابع اطلاعات اقتصادی و بازرگانی، تحکیم، دوام و پیشرفت بازار تجارت را در عمل در کشورهای دور دست دنیا به حقیقت ببیوندند. اعضای این اتاق‌ها پس از سال‌ها پشتکار و تمرین در عرصه داد و ستدهای بازرگانی و معامله با افراد و شرکتهای مختلف داخلی و خارجی به عنوان شخصیت حقیقی و حقوقی با تجربیات علمی و عملی، نقش مهم و اساسی در رونق تجارت دارند. همین افرادی که قادر به انجام بزرگترین و جامع‌ترین معاملات صنعتی و بازرگانی جهان هستند، پایه‌های مستحکم این اتاق‌ها را تأسیس کرده‌اند، (نعمان‌فر، ابراهیم، ۱۳۷۴، ص ۴۱).

واژه انگلیسی "اتاق" (chamber) که مفاهیم بسیاری از آن استنباط می‌شود متنوع بودن شیوه تجارت را به ذهن وارد می‌سازد. گستردگی و گوناگون بودن داد و ستدهای تجاری و صنعتی به حدی گسترده و وسیع است که در برخی نقاط جهان که هنوز ابتدائی‌ترین وسیله‌های زندگی به آن جا راه نیافته است، معامله و تجارت نفوذ کرده و دیده می‌شود. جهت توزیع مطمئن و مؤثر اطلاعات وسیع بازرگانی بین تجار جهان، این گستردگی تنوع می‌بایست تحت سیستمی جدید و نظامی هماهنگ قرار گیرد که این امر فقط با تشکیل اتاق‌های مشترک بازرگانی میسر خواهد شد، زیرا این منابع و کانونها بوسیله اعزام هیأت‌های مختلف و مبادله اطلاعات مانند چترهای فراگیری خواهند بود که می‌توانند دارندگیها و توانائی‌هایشان را در بستر پیشرفت، توسعه و رونق صنعت و تجارت شهر و کشورشان جاری و ساری نمایند. با توجه به این که تولیدات گوناگون هر کشور زمانی سایر بازارهای جهان را می‌توانند در دست بگیرند که در پوشش استانداردهای جهانی به دنیا ارائه شوند، بر همین اساس جهت رونق و توسعه تجارت در تمام سطوح بخش خصوصی، اتاق بازرگانی و صنایع و معادن جمهوری اسلامی ایران در تأسیس اتاق‌های مشترک همت گمارده است.

اتاق‌های مشترک بازرگانی که تاکنون در راستای تقویت امور بازرگانی و مبادلات تجاری و صنعتی خارجی بخش خصوصی ایران تأسیس گردیده است عبارتند از: ۱- اتاق مشترک بازرگانی

ایران و آلمان، ۲- اتاق مشترک بازرگانی ایران و ارمنستان، ۳- اتاق مشترک بازرگانی ایران و ایتالیا، ۴- اتاق مشترک بازرگانی ایران و بلژیک، ۵- اتاق مشترک بازرگانی ایران و فرانسه ۶- اتاق مشترک بازرگانی ایران و کانادا، ۷- کمیته مشترک ایران و کره، ۸- اتاق مشترک بازرگانی ایران و روسیه، ۹- اتاق مشترک بازرگانی ایران و ترکمنستان، ۱۰- اتاق مشترک بازرگانی ایران و استرالیا (نعمان فر، ابراهیم، ۱۳۷۴، ص ۴۳).

فعالیت بازرگانی برخی از اتاق‌های مشترک بازرگانی از مدت‌ها پیش در جریان گسترش تجارت و صنعت بخش خصوصی کشور کرائی و قابلیت شایانی داشته است بطوری که با همکاری و همیاری آنها ارتباطات مؤثر و عمیق تجارت خارجی کشور در بخش خصوصی نمایانگر شایسته و صریح این گونه فعالیت‌های بازرگانی است.

از میان برداشتن دوری راه و عدم امکانات رسیدن به مبادلات بازرگانی که عامل بازدارنده و موجب کندی روابط بازرگانی می‌شود، از عوامل مؤثر تشکیل اتاق‌های مشترک است، زیرا حضور مقامات مسئول کشورهای خارجی برای تشکیل اتاق‌های مشترک، خود جهشی بزرگ است که بخش خصوصی می‌تواند با کسب اطلاعات تجاری و موقعیت جغرافیایی کشورهای جهان از آن استفاده فراوانی ببرد. از جمله فاکتورهائی که بدون کاربرد هزینه‌های فراوان موجب ساده سازی در مبادله اطلاعات تجاری، امور حمل و نقل، امور گمرکی، سیستم‌های بانکی، گشایش اعتبار که از پایه‌های اساسی و معاملات بازرگانی جاری و محکم است خواهد شد، گرفتن توانمندیهای صنعتی و بازرگانی، آشنائی به بازار، تنوع محصولات تولیدی و مصرفی هستند.

ششمین اجلاس کمیسیون همکاری‌های ایران و استرالیا براساس نیازها و علاقه‌مندی‌های دو کشور و نظرات مطلوب دولت مردان اقتصادی در شهر کانبرا تشکیل شد. در این اجلاس گفتگوهای گسترده‌ای مبنی بر این که ایران و استرالیا می‌توانند مراکز اقتصادی و بازرگانی یکدیگر در خاورمیانه و خاور دور باشند، انجام گرفت. جهت این همکاری‌ها مقرر گردید بخش خصوصی دو کشور برای گسترش داد و ستدهای بازرگانی و حفظ توازن و تعادل تجارت و صنعت باید کلید توسعه همکاری‌های دو جانبه را جهت تمتع و استفاده بیشتر به چرخش در آورند.

دو پروتکل در طول اجلاس در زمینه‌های هموار کردن زمین، ماهیگیری، معدن، کشاورزی، انرژی، امور بازرگانی، امور مالی، حمل و نقل و تکنولوژی دامپزشکی، جنگل داری، گوشت منجمد گاو

و گوسفند برای صدور به کشور ایران به امضاء رسید. همکاری در زمینه آموزش کشاورزی بین وزارت جهاد کشاورزی و دانشگاه "آدلاند" استرالیا را می‌توان از دست آوردها و نتایج این اجلاس نام برد. همچنین از دیگر موارد مورد علاقه و قابل توجه که در آینده مورد بررسی قرار خواهد گرفت زمینه‌های زیست‌شناسی، مدیریت محیط زیست، قرنطینه و صنعت و معدن است که دو کشور بویژه در زمینه صنعت و معدن علاقه و گسترش آنرا ابراز داشته بطوریکه وزارت صنایع و معادن با همکاری دانشگاه "کورتین" استرالیا یک دانشگاه بین‌المللی معدن در جزیره قشم تأسیس خواهد نمود.

در جهت استحکام و دوام روابط تجاری شرکتهای ایرانی و استرالیائی، حمل و نقل، راه اندازی خطوط هواپیمائی توسط کارشناسان استرالیائی برای آسانی روابط و ارتباطات بازرگانی، تجهیزات و خدمات پستی، تحکیم و پشتیبانی از گشایش‌های اعتباری، رفع مشکل پرداخت‌ها از جمله مواردی هستند که باید به دقت مورد بحث و تبادل نظر قرار گیرد (نعمان‌فر، ابراهیم، ۱۳۷۴، ص ۴۳).

جهت اینکه بعد مسافت بین دو کشور معاملات اقتصادی را به سستی و کندی نکشاند، دو کمیته بررسی و رفع مشکلات حمل و نقل بین ایران و استرالیا و کمیته توسعه صادرات ایران به استرالیا که از اساسی‌ترین ستونهای این اتاق است تشکیل گردیده است. این بعد مسافت، به دلیل اینکه اولاً: استرالیا، برخلاف جمهوریهای آسیای مرکزی که در موقعیت جغرافیائی مناسبی با ایران قرار دارد، دارای توانائی‌ها و دارندگی‌های شایان توجهی است و دوماً: با وجود امکانات نوین بازرگانی از قبیل تثبیت نرخ، مبادلات تجاری با کشورهای آسیائی، تبدیل ارز، سهولت گشایش اعتبار، تجربیات فراوان و سیستم‌های بانکی جدید، از بین می‌رود. (نعمان‌فر، ابراهیم، ۱۳۷۴، ص ۴۲).

مبحث چهارم: نقش اتاق بازرگانی ایران در حل و فصل اختلافات تجاری

گفتار اول: داوری سازمانی

در مقابل در داوریهای سازمانی، طرفین اختلاف به موجب موافقتنامه داوری توافق بر ارجاع حل و فصل اختلاف ایجاد شده به سازمان داوری به خصوصی نموده و بنابراین رابطه بین اصحاب دعوا و سازمان داوری ماهیتی قراردادی خواهد داشت. همچنین با ارجاع دعوا از سوی سازمان داوری به شخصی داور و قبولی وی، رابطه اطراف قضیه از این جهت نیز شکل قراردادی به خود خواهد گرفت.

در واقع در داوریه‌های سازمانی قرارداد داوری از حالت یک قرارداد دوسویه خارج گردیده و وضعیت یک قرارداد سه سویه را به خود می‌گیرد که در یک ضلع آن اطراف اختلاف، در ضلع دیگر سازمان داوری و در ضلع سوم شخص داور قرار داشته، به طوری که هر سه سوی این قرارداد دارای حقوق و تعهداتی در مقابل یکدیگر خواهند بود (سیفی، سیدجمال، ۱۳۸۳، ص ۱۳۱). از سوی دیگر به نظر می‌رسد از آنجا که اکثر سازمانهای داوری خود دارای قواعد و مقررات داوری بوده، لذا دیگر لزومی به تعیین قواعد و مقررات داوری از سوی طرفهای اختلاف که غالباً دیگر لزومی به تعیین قواعد و مقررات داوری از سوی طرفهای اختلاف که غالباً وقتگیر و پرهزینه بوده نمی‌باشد. البته لازم به ذکر است که در داوریه‌های سازمانی، خود سازمان به داوری در خصوص ماهیت دعوا پرداخته، بلکه اصحاب دعوا خود به تعیین و انتخاب داور پرداخته و سازمان داوری مربوطه تنها مواعد و ضوابط راجع به انتخاب داور را منظم خواهد نمود.

همچنین سازمان داوری، مرجع رسیدگی و تصمیم‌گیری قطعی در خصوص کلیه مسائل راجع به درخواست جرح داور و یا عزل وی بوده و در صورت تشخیص این امر که اعضای دیوان داوری بنا به دلایلی قادر به انجام وظایف و تعهدات خود نبوده، قادر به جرح و تعیین داور جانشین خواهد بود (طوسی، لیلا، ۱۳۹۰، ص ۲۴).

لازم به ذکر است که امروزه در سطح بین‌المللی سازمانهای داوری متعددی موجود بوده که از مهم‌ترین آنها می‌توان به اتاق بازرگانی بین‌المللی (ICC)، دیوان داوری بین‌المللی لندن (LCIA)، مرکز بین‌المللی حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری (ICSID) و سازمان داوری آمریکایی (AAA) و همچنین سازمان داوری استکهلم (SCC) اشاره نمود (طوسی، لیلا، ۱۳۹۰، ص ۲۵).

گفتار دوم: ارجاع اختلاف به سازمان داوری

داوری سازمان پدیده‌ای ضروری برای مدیریت داوری است و حسب اینکه از آیینی مناسب و مدیریتی سالم برخوردار است می‌تواند در حل و فصل اختلافات داخلی نیز نقش بسزایی داشته باشد. داوری سازمانی اصولاً در چارچوبی خصوصی و با ماهیتی قراردادی فعالیت می‌کند که در آن سازمان داوری داور و اطراف دعوا در مقابل هم حقوق و تعهداتی دارند.

بند اول: ماده ۴۵۵ ق.آ.د.م

تبصره ذیل ماده ۴۵۵ قانون آیین دادرسی مدنی، مقرر می‌دارد: «در کلیه موارد رجوع به داور، طرفین می‌توانند انتخاب داور یا داوران را به شخص ثالث یا دادگاه واگذار کنند.» همانطور که مشاهده می‌شود در این تبصره اجازه به دو مرجع (جهت انتخاب داور)، شخص ثالث یا دادگاه در انتخاب داور داده شده است. در این ماده، شخص ثالث اعم از شخص حقوقی و حقیقی است. به عبارت دیگر از تبصره مذکور، می‌توان این نتیجه را گرفت که طرفین دعوا می‌توانند از اشخاص حقوقی البته در امر انتخاب داور کمک بگیرند (نیکبخت، حمیدرضا، ۱۳۹۰، ص ۶۰) (ماده ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۲ ق.آ.د.م).

بند دوم: قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران و ارجاع به داوری سازمانی

قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران در تعریف داوری در بند «الف» ماده ۱ مقرر می‌دارد: «داوری عبارتست از رفع اختلاف بین متداعیین در خارج از دادگاه به وسیله شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی طرفین و یا انتصابی.» این تعریف را می‌توان تعریف عام داوری در سیستم حقوقی - داوری ایران دانست. از این تعریف اینطور می‌توان نتیجه گرفت که، قوانین داوری ایران، خواه بین‌المللی یا ملی، استفاده از داوری سازمانی یا برگزاری داوری سازمانی، نه تنها پذیرفته شده است، بلکه در قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران صراحتاً بیان می‌دارد که سازمان‌های داوری می‌توانند هم انتخاب داور را انجام داده و هم در برخی از موضوعات، خود نسبت به آن تصمیمات لازم را به عمل آورند. این قانون به طور صریح در مواد خود از «داوری سازمانی» نام برده است. در بند ۳ (تحت عنوان ابلاغ اوراق و اخطاریه‌ها) چنین مقرر کرده است: «در داوری سازمانی، نحوه و مرجع ابلاغ مطابق مقررات سازمان مزبور خواهد بود.»

بند سوم: سازمان داوری یا شخص حقوقی

سازمان داوری دارای شخصیت حقوقی مستقلی است و همچنان که در قانون تجارت بیان شده است: «شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظایفی که بالطبع فقط انسان ممکن است دارای آن باشد...» (نیکبخت، حمیدرضا،

۱۳۹۰، ص ۶۳-۶۲)^۱ و بدیهی است که: «تصمیمات شخص حقوقی به وسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند گرفته می‌شود.»^۲

بنابراین در سازمان دآوری جریان امور به وسیله اشخاص حقیقی صورت می‌گیرد که این اشخاص براساس اساسنامه سازمان صلاحیت رسیدگی را دارند در دآوری‌های سازمانی هر چند طرفین خود داور را انتخاب کرده باشند، با او ارتباط حقوقی ندارند بلکه طرفین و داوران هر دو با سازمان دآوری ارتباط دارند و این سازمان است که در مقابل این دو مسئولیت دارد. سازمان دآوری به عنوان یک شخص حقوقی مستقل در مقابل طرفین و اشخاص ثالث مسئولیت دارد و باید پاسخگوی آنها (نیکبخت، حمیدرضا، ۱۳۹۰، ص ۶۳-۶۲).

به عبارت دیگر، در جایی که قرارداد با سازمان دآوری به داور ارجاع و داور قبول خود را اعلام می‌کند، گفته می‌شود در این حالت یک قرارداد چند جانبه شکل می‌گیرد که در یک جانب آن اطراف اختلاف و در جانب دیگر، سازمان دآوری، و در جانب سوم آن داور قرار دارد به نحوی که هر سه جانب این قرارداد در مقابل هم حقوق و تعهداتی دارند (ایزدگشسب، منصور، ۱۳۸۶، ص ۳۰). در این خصوص تعبیر دیگری نیز وجود دارد که می‌توان «قرارداد داور را که با سازمان دآوری منعقد شده به قراردادی تشبیه نمود که انجام بخش مهمی از آن متعاقباً از سوی سازمان به موجب یک قرارداد دوم به داور واگذار می‌شود، به طوری که هم سازمان و هم داور، هم اطراف اختلاف در حیطه مربوط به خود حقوق و تکالیفی در مقابل هم دارند. به بیان دیگر، سازمان دآوری تسهیل کننده و واسط ارجاع امر به داور است و در عین حال نقش‌های متعدد اداری و کارشناسی و نظارتی ایفاء می‌کند و به همین لحاظ مسئولیت‌های عمده‌ای را تا پایان رسیدگی و صدور رأی بر عهده دارد» (سیفی، جمال، ۱۳۷۷، ص ۶-۵).

گفتار سوم: سازمان‌های دآوری اصلی در ایران

رسیدگی به اختلافات تجاری در مراکز دآوری دارای امتیازات بسیاری نسبت به رسیدگی در مراکز قضایی است. در وهله اول، این مراکز دآوری یک سازمان تخصصی دآوری محسوب می‌شوند

۱- ماده ۵۸۸ قانون تجارت.

۲- ماده ۵۸۹ قانون تجارت.

که در آنجا دعاوی توسط داوران برجسته و متخصص رسیدگی می‌شود. هزینه رسیدگی نیز در مقایسه با رسیدگی قضایی به مراتب کمتر می‌باشد. از نظر زمانی نیز دعاوی با سرعت بیشتری حل و فصل می‌شود. به طور متوسط ظرف یکسال، اختلاف حل و فصل خواهد شد که این زمان تقریباً ۱/۳ رسیدگی در دادگاه است (فصلنامه مرکز داوری اتاق ایران، شماره ۳، ۱۳۸۹، ص ۱۲). در ادامه به معرفی دو سازمان داوری اصلی در ایران یعنی مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران و مرکز داوری منطقه‌ای تهران می‌پردازیم.

بند اول: مرکز منطقه‌ای داوری تهران^۱

مرکز منطقه‌ای تهران براساس موافقتنامه ۳ می ۱۹۹۷ فی مابین دولت جمهوری اسلامی ایران و سازمان مشورتی حقوقی آسیایی - آفریقایی^۲ که در تاریخ ۲۰ تیرماه ۱۳۸۳ به تصویب مراجع قانونی ایران رسیده است ایجاد شد که وابسته به دولت است، اما عملاً فعالیت خود را در آذرماه ۱۳۸۴ با انتشار «قواعد داوری» آغاز کرد. این مرکز تحت نظارت سازمان مشورتی حقوقی آسیایی - آفریقایی عمل کرده و گزارش سالانه خود را به مجمع عمومی سالانه آن سازمان تسلیم می‌کند (مشکور، مشکان، ۱۳۹۷، ص ۳۲۳). مأموریت اصلی مرکز ارائه روش‌های کارآمد به اطراف ذینفع در روابط تجاری بین‌المللی جهت حل و فصل منصفانه اختلافات فی مابین آنهاست. قواعد مرکز منطقه‌ای تهران از قواعد داوری آنسیترال اقتباس شده است (مجبی، محسن، ۱۳۸۰، ص ۱۵۳).

بند دوم: اتاق داوری بازرگانی بین‌المللی ایران^۳

قانون اساسنامه مرکز داوری اتاق ایران از سوی مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۳۸۰/۱۱/۱۴ به تصویب رسید. مرکز داوری اتاق بازرگانی ایران، نخستین سازمان رسمی و قانونی در ایران است. برای حل و فصل، اختلاف‌های تجاری که از پیچیدگی‌های بیش‌تری برخوردارند، داورهای سازمانی به مراتب از داورهای موردی، مناسب‌تر می‌نماید. تمامی اختلافات ناشی از قراردادهای معامله‌های بازرگانی (داخلی و بین‌المللی) در مرکز داوری قابل رسیدگی داور است (فصلنامه مرکز داوری اتاق ایران، شماره ۲۶، ۸۷، ص ۱۴ و ۱۵).

1 - Tehran Regional Arbitration Center (TRAC)

2 - Asian – African Legal Consultative Organization (AALCO)

۳- برای دیدن متن انگلیسی قواعد و آیین داوری مرکز داوری اتاق ایران می‌توانید، نک. www.arbitration.ir

نتیجه‌گیری

با وجود این تلاش‌های ملی، به دلیل فقدان هماهنگی بین کشورها عملاً این نوع قانون‌گذاریها نتوانست نیاز خریداران و فروشندگان بین‌المللی برای تفسیر واحد از این اصطلاحات تجاری را تأمین کند. از دیدگاه تجار و شرکتهای تجاری تفاوت در برداشت از یک عبارت می‌تواند تأثیر زیادی روی اقتصادی بودن پروژه و میزان حقوق و تعهدات آنها داشته باشد. آن‌ها برای تشخیص اینکه آیا قرارداد از جهت اقتصادی برای آنها سودآور است یا نه، باید میزان تعهدات خود را به نحو مطمئنی پیش بینی کنند. برخی از شرایط عمومی و قراردادهای استاندارد که سالها به روز نشده ممکن است به نسخه‌های قدیمی اینکوترمز ارجاع داده شده باشد که مناسب است دقت لازم به عمل آید و حداقل در شرایط خصوصی به آخرین نسخه ارجاع شود. اینکوترمز با تحویل کالا ارتباط اساسی دارد و موضوع حمل کالا و اینکه آیا وظیفه باع یا مشتری است در آن به روشنی بیان شده است. در اینکوترمز همچنین نوع وسیله حمل، ترتیب قرارداد حمل و پرداخت هزینه‌های آن مشخص می‌شود. با این وجود، این تصور اشتباهی است که اینکوترمز به قرارداد حمل کالا مربوط است. اینکوترمز به بیع بین‌المللی مربوط است که بخش تحویل آن را تنظیم می‌کند و طبیعتاً با موضوع حمل کالا ارتباط تنگاتنگی دارد.

منابع:

احمدی، اکبر (۱۳۷۶)، نشریه: اقتصاد «نامه اتاق بازرگانی»، شماره ۳۴۹.
ایزد گشسب، منصور (۱۳۸۷)، داوری سازمانی و مراکز آن در ایران، اندیشه عصر، چاپ اول.
رضوی طوسی، لیلا (۱۳۹۰)، دیوان‌های داوری نقصان یافته، تهران، انتشارات خرسندی، چاپ اول.
سیفی، جمال، (۱۳۸۳)، «اهمیت داوری سازمانی در دعاوی تجاری بین‌المللی»، مرکز داوری اتاق ایران.
محبی، محسن (۱۳۸۰)، نظام داوری اتاق بازرگانی بین‌المللی، تهران، انتشارات کمیته ایرانی اتاق بازرگانی بین‌المللی، چاپ اول.

محمود جعفری (۱۳۸۶)، پگاه، نشریه: اقتصاد «نامه اتاق بازرگانی»، شماره ۴۷۷.
مرکز داوری اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران، مرکز داوری اتاق ایران، شماره ۲۶، ۸۷.
مشکور، مشکان (۱۳۹۷) «مرکز منطقه‌ای داوری تهران در یک نگاه»، مجله حقوقی، نشریه مرکز امور حقوقی بین‌المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری، شماره ۳۶.
نعمان فر، ابراهیم (۱۳۷۴)، نشریه: اقتصاد «نامه اتاق بازرگانی»، شماره ۳۳۰.
نیکبخت، حمیدرضا (۱۳۹۰)، «مسئولیت سازمان داوری در داوری»، مجموعه مقالات همایش صدمین سال تأسیس نهاد داوری در حقوق ایران، شهر دانش، چاپ اول.

Ramberg, Jan, 'Incoterms 1980' in Norbert Hom and Clive Schmithoff (ed), the transnational law of international commercial transactions, deventer, the netherlands, 1982.

Ramberg, Jan, To What Extent do Incoterms 2000 Vary Article 67(2), 68 and 69 of CISG, 25 Journal of Law and Commerce, 2005.

Ramberg, Jan, INCOTERMS 2000- the necessary Line between Contracts of Sale and Contracts of Carriage, 58(1-2) Zbornik, PFZ, 2008.